

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ ХОРЕОГРАФІЧНОГО ВИХОВАННЯ
У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Осмилення прогресивних ідей минулого, з погляду сьогодення, є необхідною передумовою розуміння нових проблем, що постали перед педагогічною наукою та практикою у зв'язку зі створенням національної системи освіти.

Сучасний період розвитку позашкільної ланки освіти відрізняється збільшенням «сектору свободи» [2, с. 72]. Характер і рівень освіти випускників, кваліфікація керівників хореографічних колективів дозволяють, спираючись на рекомендовані Міністерством освіти і науки України [3], укладати освітні авторські та модифіковані (адаптовані) програми. Прикметою часу стало включення до програм елементів сучасних танцювальних стилів і напрямів джаз-танцю, модерн-танцю, степу, акробатики, які викликають у дітей підвищений інтерес та попит. Програми характеризуються «відкритістю», гнучкістю, варіативністю змісту і технологій навчання, що пов'язані з особливостями танцювального напрямку колективу, урахуванням індивідуальних здібностей, інтересів і запитів дітей, їх різноманітного пізнавального та творчого потенціалу.

Зазначимо, що завдання творчого характеру у вигляді імпровізацій, музично-ритмічних ігор чи створення власних композицій, як свідчать результати нашого дослідження, керівники танцювальних гуртків та творчих об'єднань використовують не систематично та, переважно, у позаурочний час. Серед основних причин виділяють не передбачення завдань програмами та нестачу часу для них на заняттях. Респонденти, які працюють за модифікованими програмами та включають у навчально-виховний процес елементи творчої діяльності, наголошують про дієвість використання частково-пошукового методу для виховання сценічної виразності, розвитку уяви та творчого мислення. Труднощі виникають з відсутністю відповідного методичного забезпечення.

Рекомендовані та затверджені Міністерством освіти і науки України типові програми для творчих об'єднань позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів (2005 р.), з огляду на специфіку навчально-виховного процесу позашкільного закладу будуються з урахуванням критерію відповідності обсягів змісту та часу на його реалізацію реальним можливостям конкретного навчального закладу, що дає змогу визначити співвідношення наявних програм та можливостей їх реалізації. Навчальні програми мають уніфіковану структуру: пояснювальну записку, зміст навчального матеріалу, орієнтовні сітки погодинного планування, прогнозованого результату і методів його діагностики після закінчення впровадження програм, переліку основних знань, які мають здобути учні, сформованих умінь та навичок, списку літератури. Зміст навчальних програм побудований за принципами природовідповідності, структурної єдності, антропоцентризму та прогностичності. У програмах відсутня система творчих завдань для усіх рівнів.

Зокрема, програма роботи хореографічного гуртка (розробник А. П. Тараканова) розрахована на 1 рік навчання. Поряд з колективно-порядковими та ритмічними вправами, елементами класичного та народного танцю подано розділ з народознавства та назви танцювальних етюдів [3, с. 8 – 13].

Програма колективу, який свою роботу здійснює у формі ансамблю танцю (розробник Макляк Н.С.), передбачена на 8 років навчання і розрахована на початковий та основний рівень. Розділи програми у процентному відношенні розподіляються таким чином: 30 % – музично-рухові та тренувальні вправи, 30 % – опанування елементів танців, 40 % – розучування танцювальних етюдів та композицій танців, репетиційна робота. Основу складає класичний екзерсис, упорядкований за принципами системності, доступності та поступового ускладнення рухів щодо засвоєння вихованцями сценічної культури. Окремий

розділ складають музичні ігри, етюди та танці для початкового рівня навчання з метою розвитку емоційного сприйняття та рухової імпровізації під музику [Там само, с. 14 – 28].

Відмінною рисою гуртка сучасного танцю є введення у тематичний план 3-го року навчання розділу «Творча імпровізація». Класичний екзерсис як базову основу подано у стилізованому вигляді, який доповнено ритмічними та гімнастичними вправами, розучуванням танцювальних елементів різноманітних сучасних стилів [Там само, с. 29 – 50].

Варто зазначити, що подана бібліографія наприкінці кожної з програм на 90 % датована минулим століттям. Проблема забезпечення науковою та навчально-методичною літературою нині державою майже не вирішується. Частка статей з проблем методичного вдосконалення галузі хореографічного мистецтва у періодичних друкованих виданнях «Мистецтво і освіта», «Світ танцю», «Позашкілля» тощо вкрай мала. Система розповсюдження збірників наукових праць через мережу бібліотек позашкільних закладів відсутня. Натомість різними методологічними аспектами дитячого самодіяльного танцювального мистецтва нині переймаються Ю. В. Гончаренко, Т. І. Гузун, М. С. Гузун, С. Г. Забрєдовський, В. М. Кирилук, Б. М. Колногузенко, О. В. Мартиненко, Р. А. Науменко, Л. Е. Пахомова, М. М. Рожко, А. П. Тараканова, Н. В. Терещенко, Л. Ю. Цветкова, Н. Ф. Чупрун, П. І. Фриз тощо. В останнє десятиріччя проблемам формування педагогічної майстерності керівника дитячого колективу присвячене дисертаційне дослідження О. А. Бурлі (2004), психолого-педагогічні умови розвитку хореографічних здібностей молодших школярів стали предметом праці І. М. Поклад (2006), хореографічну культуру як чинник творчого розвитку особистості дитини розглядав П. І. Фриз (2007), можливості організації хореографічної діяльності молодших школярів у вирішенні питань естетичного виховання досліджувала Ю. В. Гончаренко (2009) тощо. Щоправда, для збагачення знань хореографів-практиків широкий аудіо-візуальний простір надає Інтернет, але це іноді призводить до масового плагіату.

Новий підхід у широкому залученні дітей до мистецтва танцю запропонували А. Белікова, О. Кветна, Т. Пуртова [4]. Вони рекомендують використовувати у процесі організації хореографічного навчання та виховання танцювальний всеобуч та реалізувати його у три етапи. Особливістю методики є диференційоване навчання дітей незалежно від наявності спеціальних фізичних даних. Запропонована методика відповідає організаційно-правовим засадам діяльності позашкільних закладів та передбачає навчання та виховання за трьома рівнями: початковий, основний та вищих. Відмінною рисою навчального посібника є ігрова модель діяльності у роботі з молодшими школярами. Використання гри передбачено не як винагорода або відпочинок після важкої і нудної діяльності, а як основу, на якій праця «стає її сенсом і продовженням» [4, с. 83]. У групі початкового рівня рекомендується мінімум танцювальних елементів у русі за умови максимуму їх різноманітних поєднань – метод, що знайшов своє застосування у дитячій самодіяльності ще у 80-і роки. Невелика кількість рухів у різних поєднаннях дає можливість якнайкращого їх засвоєння, а сама кількість поєднань створює враження новизни, що збагачує сприйняття дітей, розвиває творчу фантазію. Навчання у групах основного рівня може, на думку авторів, завершитись танцювальним всеобучем. Третій етап, що відповідає вищому рівню, передбачає заняття з найбільш обдарованими дітьми, що виявили бажання подальшого навчання.

Хореографічне мистецтво нині користується великою популярністю. Про це свідчить багаторівнева система фестивалів і конкурсів, де має можливість продемонструвати свою творчість велика кількість дитячих танцювальних колективів: Всеукраїнський фестиваль-конкурс народної хореографії імені П. Вірського (м. Київ), Всеукраїнський вокально-хореографічний конкурс «Крок до зірок» (м. Київ), Всеукраїнський фольклорно-хореографічний фестиваль-конкурс «Барвистий віночок» (м. Дніпропетровськ), Всеукраїнський фестиваль-конкурс мистецтв «Червона калина» (м. Тернопіль), Міжнародний дитячий фестиваль «Змінимо світ на краще» («Артек») тощо.

Наразі, члени журі у формуванні репертуару, особливо молодших школярів, виділяють два напрями: танцювальні композиції базуються на примітивній техніці або, навпаки,

перенасичені технічними складнощами. Обидві позиції, як правило, характеризує відсутність систематичної навчально-виховної роботи, і, як наслідок, невизначеного виконання, у якому відсутнє головне – розуміння змісту та образів танцю. Нехтування програмних вимог призводить до відсутності системності, індивідуального підходу, ігнорування вікових особливостей, зведення занять до механічного засвоєння танцювальних рухів, що негативно позначається на виконавському рівні та загальній культурі вихованців.

Зазначимо, що багатий досвід та традиції виховання виконавської культури дітей можуть стати основою відповідного ставлення до хореографічної діяльності, проте на практиці так відбувається далеко не завжди. За результатами пілотного опитування виявлено, що керівники танцювальних колективів, які учбово-тренувальну діяльність не вважають за потрібну і корисну. Існує хибна думка, що вона необхідна лише для професійно орієнтованих вихованців. Зазначимо, не останню роль відіграє і нерозуміння значущості художньої освіти, що зберігається у суспільстві в цілому. Відповідальність за це несуть у певній мірі педагоги, балетмейстери та керівники танцювальних колективів, які не вміють або не бажають організувати цікавий, захоплюючий творчий навчально-виховний процес.

Ситуація з розвитком танцювальної культури на початку 2000-х років викликала стурбованість та занепокоєння провідних хореографів країни. За ініціативи академіка Академії мистецтв України, професора М. М. Вантуха, з метою сприяння розвитку хореографічного мистецтва на території України у лютому 2002 р. була створена Хореографічна спілка України, яка згодом (2004 р.) постановою Кабінету Міністрів України отримала статус Національної. На сьогодні її осередки працюють у 27 регіонах держави. Спілка як суб'єкт творчої діяльності на добровільних засадах об'єднала професійних артистів, творчих колективів та окремих виконавців, викладачів, хореографів, балетмейстерів, які представляють усі види, жанри та напрями хореографії. Серед основних її завдань: збереження та збагачення національних традицій та здобутків танцювального мистецтва України, створення умов для творчої співпраці, підвищення професійного та загальнокультурного рівня членів Спілки, виховання творчої молоді, постійна співпраця з педагогічними колективами начальних закладів тощо[1].

Отже, сучасний стан організації навчально-виховного процесу у хореографічних творчих об'єднаннях позашкільної ланки освіти характеризується: 1) запровадженням типових навчальних планів та програм, з одного боку, та відсутністю у вільному доступі апробованих авторських програм з іншого; 2) незабезпеченістю бібліотечних фондів новими виданнями навчально-методичної літератури; 3) відсутність перевіреної методики пошуку, підтримки та навчання творчо-обдарованих дітей у хореографічних творчих об'єднаннях; 4) непрацююча державна система підвищення кваліфікації хореографів позашкільних закладів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гелун Л. І. Національна хореографічна спілка України в реалізації державної культурної політики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.culturalstudies.in.ua>
2. Запесоцкий А. С., Шехтер Т. Е., Шор Ю. М. Взгляды на теорию искусства / А. С. Запесоцкий, Т. Е. Шехтер, Ю. М. Шор – СПб.: Наука, 2007. – 175 с.
3. Програми для творчих об'єднань позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів. Художньо-естетичний напрям. Хореографія. Театр / Укл. Л. М. Павлова. – Суми: «Антей», 2005. – 190 с.
4. Пуртова Т. В., Беликова А. Н., Кветная О. В. Учите детей танцевать: Учебное пособие / Т. В. Пуртова, А. Н. Беликова, О. В. Кветная. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 210 с.
5. Тараканова А. П. Система хореографічного виховання у школах та позашкільних закладах: Навч-метод посібник./ А. П. Тараканова. – К.: ІЗМН, – 1996. – 284 с.